Cengiz GÖLTAŞ
EMO Enerji Çalışma Grubu Üyesi
cengiz.goltas@emo.org.tr

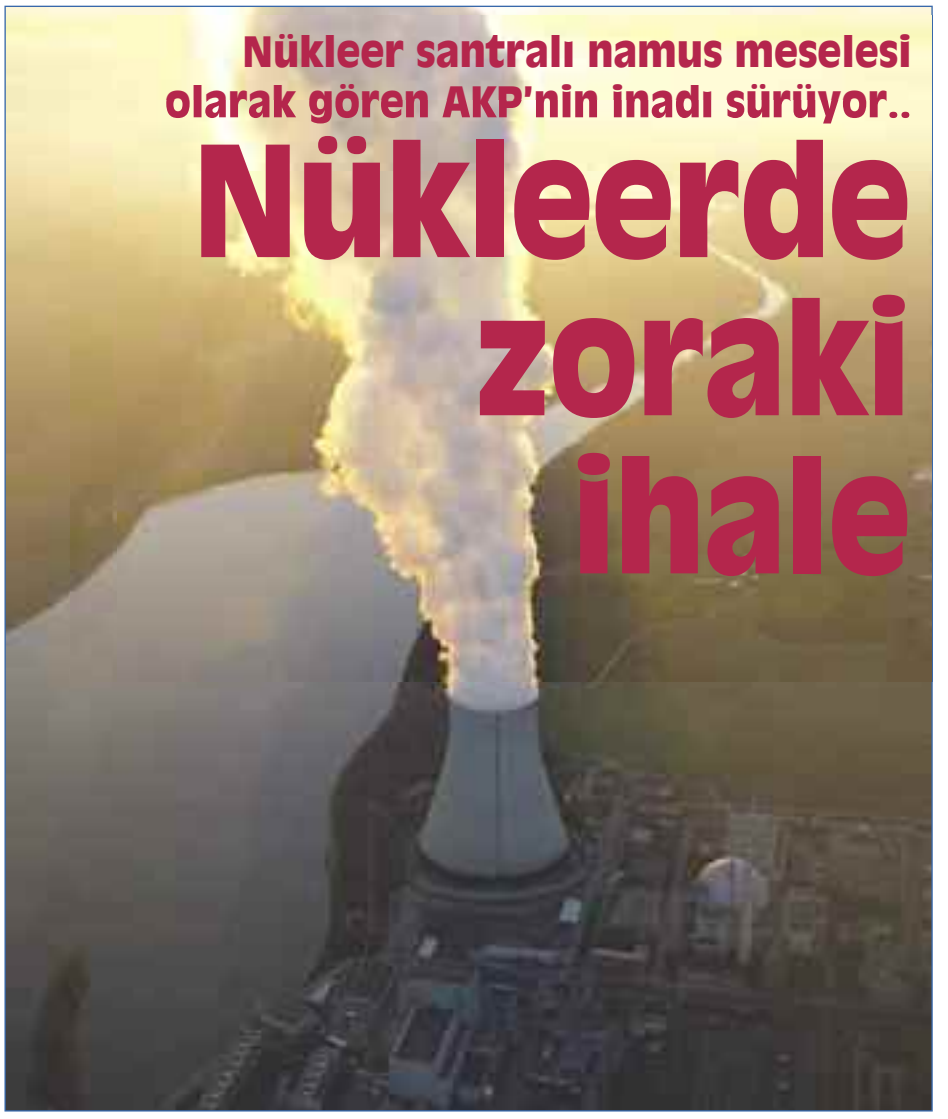

Nükleer santralı namus meselesi olarak gören AKP'nin inadı sürüyor..

Nükleerde zoraki ihale

Yasa ve yönetmeliğe göre firmanın teklifini değiştirmesi mümkün olmadığı gibi şartnamede de ikinci bir teklifin söz konusu olamayacağına ilişkin çok sayıda hüküm bulunmaktadır. Buna karşı firmanın ilk teklifi ile revize teklifi arasındaki fiyat uçurumu da teklifin ne ölçüde haksız ve abartılı olduğunu, nükleer santralla elektrik üretiminin ucuz değil pahalı bir enerji kaynağı olarak tercih edilemeyeceğini gözler önüne sermektedir.

Mersin ve Sinop'ta nükleer santral kurma girişimleri, Türkiye'nin AKP döneminde devam eden önemli tartışma konularından birisi oldu. Çernobil felaketinin 23. yıldönümünde yine Türkiye nükleer santral konusunu tartışmaktadır. Bu konuda Enerji Bakanı **Hilmi Güler**'in **"Nükleer santral namus meselemiz oldu"** biçiminde açıklamaları ise sürecin nasıl yürütüldüğüne dair traji-komik yaklaşımın özetini oluşturmaktadır.

AKP döneminde inatla yürütülen nükleer santral kurulumuna ilişkin yasa, yönetmelik, kriter oluşturma ve ihale süreci baştan sona **"Ben yaptım oldu"** anlayışını yansıtan belirsizlik, yetersizlik ve keyfi uygulamalarla doludur. Bilim adamları, meslek örgütleri ve nükleer mühendislerin daha yasa ve yönetmelik düzeyinde ortaya koyduğu itirazlar görmezden gelinirken, nükleer teknoloji iddiasıyla getirilen ölçütlerin yetersizliği de ihale süreci başlamadan ortaya konulmuştu.

Mevzuat alanında keyfiyete izin veren düzenlemelere ihale sürecinde yeni sorunlar eklenmiştir. Bu sorunlar öylesine boyuttadır ki ihalenin daha ilk aşmasında iptal gerekliliği ortaya çıkmıştır. 5710 sayılı Nükleer Yasa'da **"Alınan tekliflerden, TAEK tarafından belirlenen ölçütleri karşıladığı TAEK tarafından belgelenen şirketlerin teklifleri yarışmaya sokulur, bu ölçütleri karşılamayan şirketlerin teklifleri yarışma dışı bırakılır"** hükmünde açıkça görüldüğü gibi **"tek bir teklif olması durumu"** mevzuat kapsamı dışındadır. Ancak teklifler olması durumunda yarışma sürecinin başlatılması gerekmektedir. Süreci düzenleyen yönetmeliğe bakıldığında ise 3. zarfa ilişkin değerlendirme sürecinde tek bir şirketle ihale sürecinin devamını sağlayacak herhangi bir düzenleme bulunmadığı gibi tersine kapalı zarf usulüyle tekliflerin yarışmasından söz edilmektedir. Nükleer ihale için özel olarak hazırlanan mevzuata göre tek firmayla farklı bir ihale usulü uygulanmasına imkan olmadığı gibi fiyat teklif aşamasında da fiyatın revize edilmesine olanak yoktur. Yönetmeliğe göre teklifler alındıktan sonra ihale sürecinde herhangi bir değişikliğe gidilmesi söz konusu dahi olamaz.

İhale şartnamesine bakıldığında da yasa ve yönetmelik düzeyindeki ihalenin iptalini gerektiren düzenlemeler yinelenmektedir. Şartnamede yer alan **"Komisyon tarafından yapılan değerlendirme sonucunda, Yarışma'da en uygun teklifi veren istekli belirlenir"** hükmü de tek bir firma ile ihalenin yapılamayacağını gözler önüne sermektedir.

Mevzuattaki düzenlemeye rağmen tek katılımcıyla adına yarışma denilen ihale süreci devam ettirilmiş ve TAEK'e ikinci zarf gönderilmiş, teknoloji kriterlerine de TAEK tarafından uygunluk belgesi verilmiştir. TAEK'in belirlediği ölçütler dahi tartışmalı konumda bulunurken, Rus teknolojisi de pek çok açıdan kamuoyunda tartışılır olmuştur. İhaleye katılan konsorsiyumun ana şirketinin Rus olması, enerji alanında Türkiye'nin Rusya'ya olan bağımlılığı açısından da ayrıca tartışma yaratmıştır. Enerji alanında bir yıl sonrasının planını dahi yapamayan Enerji Bakanlığı, 15 yıl sonra devreye girecek nükleer santral hayalini Türkiye'nin enerji sorunlarının çözümü gibi göstermeye çalışmaktadırlar. Mevcut kaynakların kullanımına bakıldığında ülkemizin yerli ve yenilenebilir kaynakları özel sektör inisiyatifinde değerlendirilmemeye mahkum edilirken, nükleer santral için kamu kaynaklarıyla teşvikli, alım garantili bir yapı tesis edilmeye çalışılması derin bir çelişki oluşturmaktadır. Bu çelişki, tek katılımcının fiyat zarfının açılmasıyla kimsenin ihaleyi savunamayacağı bir düzeyde su yüzüne çıkmıştır.

İhalede fiyat kargaşası

İhalede tek katılımcı olan JSC Atomstroyexport-JSC Inter Rao-Park Teknik Ortak Girişim Grubu'nun 19 Ocak 2009 tarihinde açılan fiyat zarfından çıkan nükleer santraldan üretilecek elektriğin kilovat saat başına 15 yıl boyunca 21.16 ABD Doları/sent üzerinden satış teklifi başta nükleeri savunan AKP'nin enerji bürokrasisi olmak üzere hemen her kesimi şok etmiştir. Firmanın teklifinin kabul edilmesi durumunda kamu kaynaklarından 15 yıl boyunca 86.4 milyar dolar para ödenmiş olacaktır.

Mersin'de kurulması planlanan 4 bin 800 megavat (MW) kurulu güçteki santral yatırımında, Rus Firması önderliğindeki Ortak Girişim Grubu, alım garantisi verilen 15 yıllık dönemde 415.5 milyar kilovat saat elektrik üretmeyi taahhüt etmiştir.

Rus Atomstroyexport-Inter RAO-Park Teknik Konsorsiyumu'nun verdiği fiyat teklifi açılırken, firmanın fiyatını revize eden ikinci bir teklifi de sunması sürecin usulsüzlüğünü gösteren yeni bir örnek olmuştur. Ortaklığa ait zarfın açılmasının hemen ardından bir açıklama yapılarak, şirketin yeni bir fiyat teklifini TETAŞ'a ilettiği ve buna ait dilekçenin TETAŞ'ın evrak kaydına girdiği açıklanmıştır. İhale şartnamesine göre TETAŞ'ın, **"isteklilerle fiyat pazarlığı yapması ve revize teklif alması"** mümkün olmamasına rağmen Enerji Bakanı Hilmi Güler önce revize teklifin ihale şartnamesine uygun olduğunu ve değerlendirmeye alınacağını duyurmuştur. Ardından da revize teklifin verilmesinin yarattığı tartışmalar üzerine Bakan Güler'in ikinci bir açıklama yaparak, **"dedikodu ve tartışmalara yol açmaması için"** revize fiyat zarfını firmaya iade ettiklerini belirtmesi; nükleer santral gibi yüksek teknoloji içeren hassas bir konuda daha işin başında nasıl gecekondu çözümlere yönelindiğinin görülmesi açısından son derece çarpıcı olmuştur. Ardından firmanın ikinci bir revize teklifi açık olarak kuruma ilettiği bilgisi kamuoyuna duyurulmuştur.

Yapılan çelişkili açıklamalarda önce firmanın yeni bir teklif sunduğu ve İhale Komisyonu'nun da yaklaşık yüzde 30 düzeyinde indirilen bu fiyatı değerlendirmeye aldığı açıklanmış, daha sonra da komisyonunun çalışmalarını en geç Şubat ayının sonunda bitireceği ve

uygun görülmesi durumunda da değerlendirme sonucunun Mart ayı içinde Bakanlar Kurulu'na sunulacağı belirtilmiştir. Bu açıklamalar ve yaşanan süreç, mevzuata aykırı olduğu açık olmasına rağmen İhale Komisyonu üzerinde revize fiyatın değerlendirmeye alınmasını sağlamaya yönelik baskılar olduğunu düşündürmektedir. Nisan ayı ortası itibarıyla henüz süreç tamamlanmazken, İhale Komisyonu'nun görüşünü oluşturmasının ardından ilgili mevzuat gereği TETAŞ Yönetim Kurulu'nun onayıyla nükleer santral bulmacasının Bakanlar Kurulu'nun önüne gelmesi öngörülmüştür.

İkinci teklif yasal değil

Yasa ve yönetmeliğe göre firmanın teklifini değiştirmesi mümkün olmadığı gibi şartnamede de ikinci bir teklifin söz konusu olamayacağına ilişkin çok sayıda hüküm bulunmaktadır:

"- Yarışma komisyonunun talebi üzerine İdare, tekliflerin incelenmesi, karşılaştırılması ve değerlendirilmesinde yararlanmak üzere net olmayan hususlarla ilgili isteklilerden tekliflerini açıklamalarını isteyebilir. Bu açıklama, hiçbir şekilde teklif fiyatında değişiklik yapılması veya Yarışma dokümanında yer alan şartlara uygun olmayan tekliflerin uygun hale getirilmesi amacıyla istenilemez ve bu sonucu doğuracak şekilde kullanılamaz.

- Bu yarışma için alternatif teklif verilemez. Ön koşul ve karşı şart taşıyan teklifler değerlendirmeye alınmayacaktır.

-Teklif alma saatinden sonra gelen teklif, değişiklik ve iptaller dikkate alınmayacaktır."

Şartnamede yasak davranış ve fiiller kapsamında **"Yarışmada kendisi veya başkaları adına doğrudan veya dolaylı olarak, asaleten yada vekaleten birden fazla teklif vermek"** sayılmaktadır.

Sonuçta, yasal olarak başka teklif alınması mümkün değildir. Yani şartnameye göre teklif değiştirilemez. Buna karşı firmanın ilk teklifi ile revize teklifi arasındaki fiyat uçurumu da teklifin ne ölçüde haksız ve abartılı olduğunu, nükleer santralla elektrik üretiminin ucuz değil pahalı bir enerji kaynağı olarak tercih edilemeyeceğini gözler önüne sermektedir. Buna karşın serbestleşme ve özelleştirme uygulamalarıyla yaratılan sanal elektrik piyasası ortamında yükseltilen fiyatlarla pahalı nükleer santrallarına da geçit sağlanmaya çalışılmaktadır. TETAŞ'ın özel sektörden elektrik alımına yönelik yaptığı ihalede kabul edilebilir olarak belirlenen tavan fiyatın nükleer santral ihalesinde ortaya çıkan fiyata yakın olması, Rusların nükleer santral için verdiği 21.16 sentlik fiyat teklifini kamuoyunda aklama operasyonu olarak değerlendirilmiştir. Bu şekilde 1 kilovat saat elektrik satışı için 19.5-28 kuruş arasında değişen fiyat tekliflerinin geldiği elektrik alım ihalesi iptal edilirken, böylece nükleer ihaledeki revize teklif fiyatının değerlendirmeye alınmasına yönelik bir zorlama yapıldığı düşünülmektedir.

Yaşanan sürecin takipçisi olmayı bırakmayan nükleer karşıtları, nükleer santral ihalesinde mevzuata aykırı günü birlik arayışlar karşısında yetkililerin işlediği nükleer suçlara karşı daha fazla sessiz kalmayarak toplumsal sorumluluk bilinci ile başta Mersin, Sinop, İstanbul, Tarsus, İskenderun olmak üzere bulundukları tüm yaşam alanlarından savcılıklara suç duyurusunda bulunmuşlardır.

AKP Hükümeti, acil çözüm bekleyen enerji alanında nükleer santrala kilitlenmiş; Türkiye'nin 3 değerli yılını heba etmiştir. Daha fazla bu sürecin uzamaması, nükleer santral karşıtlarına kulak verilmesi, en azından ihale sürecindeki hukuka ve kamu yararına aykırı gelişmelerin kabul edilerek ihalenin ivedi olarak iptali gerekmektedir. ■

Tayfun Akgül

TOPLUMSAL BAKIŞ

Kemal ULUSALER
EMO Enerji Çalışma Grubu Üyesi

Buna Kolbastı Diyorlar?

Trabzon'da Kim Kazandı? Yerel seçimlerin kritiği neredeyse bir aydır yapılıyor. Trabzon'da kimileri AKP kazandı derken, kimileri de CHP kaybetti yorumu yaptı. Benim yorumum ise başka. Ne AKP, ne de CHP. Kazanan Trabzonspor oldu. Şimdi hemen **"Bu nasıl kazanmak kardeşim, dalga mı geçiyorsun"** diyen Trabzonsporluları duyar gibiyim. Siz sahada süründüğüne bakmayın Trabzon Spor Kulübü kazanıyor beyler… Üstelik yalnız bugün değil, yarın da kazanacak. Bizatihi kendi yöneticilerinin söylemiyle yılda ortalama 15 milyon TL kazanacaklar. Bu miktar gelecekte yükselmesi kaçınılmaz elektrik fiyatları ile her yıl katlanarak büyüyecek. Hem de tam kırk yıl boyunca. Peki nereye harcanacak bu kazançlar? Taraftarına anlık mutluluklar bahşeden genellikle saç baş yolduran futbolculara, antrenörlere, öteye beriye... Bu paraların nereye gideceği belli de nereden geldiği belli mi? Elbette belli; öncelikle yöre halkının cebinden. Sonra bu ülkenin yok yoksul insanlarından; ekmeğe, ete, süte muhtaç çocukların boğazından. Ve o çocukların babaları, ağabeyleri, amcaları, dayıları avaz avaz bağıracaklar tribünlerden: **"Trabzon sen çok yaşa!"** Her gün biraz daha tükenen neslini anımsamaksızın, farkında olmaksızın…

Evet Trabzonspor Uzungöl Regülatörü ve Hidroelektrik Santralı'ndan sonra Ballıca HES'i de bünyesine aldı. Kırk yıl boyunca halkın cebinden yaklaşık 1 trilyon lira yeşil sahalarda çarçur edilecek.

Türkiye'de yaklaşık 400 şirket, trilyonlarca lirayı özellikle su için fahiş olan 12 ila 15 kuruş/kilovat saat bedel ödeyecek olan yoksul halkın cebinden neredeyse yarım yüzyıl boyunca emecekler.

Bu işin sorumlusu ise enerjinin bir Anayasal hak olduğunu çoktan defterinden vicdani Anayasasından silmiş olan AKP, MHP, CHP, SP, DP ve diğer piyasacı partilerdir. En büyük sorumlu ise yedi yıldır iktidarda olan AKP'dir. Bu sömürünün önünü açan AKP iktidarı kapitalizme yoksul halkın ciğerini meze ederken, kendisi de boş durmuyor. Bu yılbaşından itibaren her ay kademeli olarak fiyat indirimi yapması gereken doğalgazda sadece Şubat ayında göstermelik bir seçim indirimiyle yetindi. Bu yazı sizlerin eline geçtiği günlerde benzeri bir göstermelik fiyat indirimi daha yapacak. Görülen o ki yüzde 45'ler civarında bir fiyat indirimi yerine yılın ilk 6 ayında toplamda yüzde 30'u geçmeyecek bir indirim ile yaza girilecek. Ve sonra yola devam, kışa Allah kerim… Dünyada fiyatlar düşerken neden iktidar buna uymaz? Nedeni çok açık; teğet geçtiğini söylediği ekonomik krizden dolayı düşen vergi vb. gelirlerini telafi etmek için. Yani önce mahkum ettiği, sonra harcamak zorunda bıraktırdığı alternatifsiz yoksul halka Deli Dumrul vergisi uygulamakta. Bir taraftan patron denen sivil yapı, diğer taraftan devlet denen resmi yapı yoksulun sırtında...

Yoksullar ise kriz, buhran derken bir kolbastı tutturmuş gidiyor. Meclistekiler büyük bir ihtimal halkın neşe içinde oynadığını sanıyor. Oysa bu kolbastı değil eli kolu bağlanmış yoksul halkın sırtındaki keneleri atma dansı…